

PEYAMI VE NECİP FAZIL

Selçuk KARAKILIÇ

Elif Naci, anılarında *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* gibi eşsiz bir romanı yaratan kalemin “çamur makinesi” hâline gelmesinden üzüldüğünü belirtiyor. Ancak yazısının sonunda, Cevat Fehmi Başkurt'un, “*Peyami Safa'nın arkadaşı olmana rağmen seni severiz*” dediğini yazmaktadır.¹ Elif Naci, bu *rağmen* kelimesine bir hayli güldüklerini söyleyerek Antuvan'ın “*İnsanlar iyilikleri ile beraber gömülür, fenalıkları yaşar*” sözünü hatırlatır ve şöyle der: “*Ama ben unutmadım Peyami'nin iyiliklerini de kötülüklerini de.*”

Vefa İdadisinde okurken çevresindeki diğer çocuklar içinde zekâsı ile dikkatini çeken Peyami ile Elif Naci, kısa zamanda dost olurlar. Küçükayasofya'daki evlerinde düzenledikleri fasıllara mahallenin terbiyeli, iyi aile çocukları ile toplandıklarını söyleyen Elif Naci, Peyami'nin de bu toplantılara katıldığını söylüyor. Okul yıllarında başlayan bu dostluk, Babıali'de kalem tutuncaya kadar devam etmiş, senelerce aralarında su sızmamıştır. Okuldan sonra Babıali'de buluşan, kader gereği aynı gazetede çalışan ve iş çıkışında aynı meyhanelerde kafaları çeken Peyami ile Elif Naci'nin dostlukları, “*Pek çok düşünce ayrılığı olmasına rağmen gönül birliği içinde*” geçecektir. Bu öyle bir dostluktur ki, bir ara Fikret Adil'in pansiyon odasında bohem hayatıyla zirveye çıkar. “*Tavanı kubbeli ve basık, dört tarafında gizli hücrelere benzer girintiler, penceresi mazgal deliğinden farksız bir oda*”da başta Elif Naci, Peyami Safa, Çallı İbrahim, Mesut Cemil, Eşref Şefik vardır ve hepsi Beyza Hanım'a âşıktırlar.

Necip Fazıl'ın yazdıklarına bakılırsa, kokain partilerinin adını beyazlığından kinaye Beyza Hanım veren bu beş arkadaş, “küçük bir şişe içinde naftalin gibi pırıl pırıl, ince ve beyaz olan bu toza kara sevdalı”dırlar.²

Necip Fazıl, Beyza Hanım tutkunlarının o anlarını dikkat çekici cümlelerle anlatır:

1 Elif Naci, “Ölümünün Yıldönümünde Peyami Safa”, *Anılardan Damlalar*, Karacan Yayınları, İstanbul 1981.

2 Necip Fazıl, *Babıali*, Büyükdoğu Yayınları, İstanbul 2004, s. 79.

“Onu ellerinin üst kısmında baş parmaklarıyla şehadet parmağı arasındaki çukura gömerler ve burunlarına götürüp sapı ve sollu çekerler... Hattâ ellerinde Beyzâ’dan en küçük bir zerre kalmasin diye o noktayı yalarlar, Beyzâ’dan bir zerre kaybolmasına razı olmazlar... Bunu onlara, tanıdıkları eczacılar temin ettiği gibi, Fikret Âdil’in alt katlarında Macar bar artistleri de bulur. Eğer bulamazlar da bohem halkasından birinde görececek olurlarsa karşılığında vermeyecekleri şey yoktur”.³

Ne var ki Elif Naci ile Peyami arasında su sızmadan devam eden bu arkadaşlık uzun sürmemiştir. Peyami, *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan bir resim dolayısıyla Elif Naci’ye “Atatürk’ün kafasına Stalin’i yerleştirmek için patrondan kaç para aldın?” diye sorunca, Elif Naci, okuldan arkadaşı olan Peyami ile selamı sabahı kesmiştir. “Uzun yıllar beni herkesten ayırıp aklayan Peyami Safa, nihayet bir gün beni de hakladı” diyen ve Peyami’nin davranışına epey bozulduğu her hâlden belli olan Elif Naci anılarında eski dostundan şöyle bahsediyor:

“Gün geldi ki artık öteye beriye çatmadan yazı yazamaz, rahat edemez, nefes alamaz olmuştu. Çatmadığı tek kişi bendim. Onun gözünde herkes komünistti. Yüksek sesle Shakespeare’den tiratlar okumaktan hoşlanırdı. Ara sıra da:

“Horasyo bana bir şey söyle” derdi. Ben de:

“Ne söyleyeyim efendimiz? Politikadan vazgeç, beceremiyorsun, yüzüne gözüne bulaştırıyorsun” derdim. Galiba ben “Hamlet” dedikçe o, “Hamle et” anlamış olacak”.⁴

Elif Naci, Peyami’nin ilk gençlik yıllarında yedi yıl kolundaki ağrıdan dolayı yaşadığı ıstırabın aşâğılık duygusuna yol açtığını ve onun “ters, huysuz bir adam olarak, saldırgan”laştığını da söylüyor.

Fikret Adil’in pansiyon odasında yaşananları korkunç zekâsıyla olduğu gibi canlı kanlı anlatan Necip Fazıl da, Peyami’nin o yıllarda yediği içtiği ayrı gitmeyen dostları arasında yer alıyordu. Peyami’nin ölümüne kadar inişli çıkışlı bir arkadaşlık devresi geçiren iki dostu, Beylerbeyi Vapurunda Hasan Âli Yücel bir araya getirip tanıştırdığında Necip Fazıl henüz on yedi yaşındaydı. Necip Fazıl, “Elleri arkasında, koca kafalı, üstelik cılız vücutlu, hep düşünceli, spor ceketli ve gri pantolonlu, ihtiyarla çocuk bulamacı bir genç” dediği Peyami Safa ile dost oldukları günü ve bu dostluğun hikâyesini şöyle anlatıyor:

“Bir gün Boğaziçi vapurunda, Hasan Âli Yücel, onu bana takdim etti.

- Peyami Safa Bey..

Ve aramızda hemen büyük bir dostluk tuttu. İkinci Dünya Harbi’ne kadar süren, derken siyasi görüş ayrılığından gölgelenen, hele benim mürid eşliğinden içeri göz atışından sonra büsbütün tavsayan; Türkiye’nin en büyük şairi bilinirken Müslümanlıktan başka gaye tanımayışım meydana çıkınca, benden teker teker el çekenlerle bir hizada pörsüyen, tekrar canlanan ve aynı gayede buluşuyormuşuz hissini veren;

3 Necip Fazıl, *Babıali*, age., s. 79.

4 Elif Naci, *Anılarımdan Damlalar*, Karacan Yayınları, İstanbul 1981.

yine çatlayıp kuruyan ve öylece kalan mahzun bir dostluk... Ama gençliğimin en sıcak dostluklarından biri.”⁵

Ancak tanıştıkları günden itibaren “aralarında hemen büyük bir dostluk tutuşan” Necip Fazıl ve Peyami, sık sık şiddetli kavga ettikleri gibi gazete sütunlarında birbirlerine acımasızca yüklenmekten geri kalmayacaklardı. Necip Fazıl’a göre, “*Boyuna çizgisine girer gibi olup, sonra çizgisinden çıkar gibi olan, fakat hiçbir zaman tam zıddına dönmeyen bu eski dostluğu*” arada bir tersine çeviren daima Peyami Safa’nın değişmeleri olmuştur. Devamlı değişen ve kavgaya meydan veren Peyami’ye nazaran Necip Fazıl ise kendi durumunu anlatırken söyledikleri ilginçtir: “*Biz sabit kaldık ve hep yerimizde bekledik. Zira yerimizi bulmuştuk*”.⁶

Peyami Safa’nın arkadaşlığında samimi olduğunu ve bu dostluktan ötürü “*Necip Fazıl’ın birçoklarına nefret veren taşkınlıklarının kendisini kederlendirdiğini*” biliyoruz. *Cumhuriyet* gazetesinin edebiyat sayfasını yönetirken Necip Fazıl’ı okuyucuya tanıtmış; ancak Necip Fazıl’ın “*azgın muhayyilesinden doğan güzelliklerle çirkinliklerin bazen birbirine karışması Peyami’yi üzmüştür*”.⁷ Peyami Safa’nın “*Taşkın heyecanlı (hipermotif) ruh yapısı*”na sahip Necip Fazıl’ın mizacı hakkındaki kanaatleri dikkat çekici olmakla beraber devamlı didişmelerine rağmen birbirlerini gizliden gizliye hiç yalnız bırakmadıkları anlaşılıyor:

“*Necip Fazıl’ı ikide bir itidal sınırlarının ve ölçü şuurunun dışına fırlatıp alan bu mizaç, yaratıcı muhayyilesinin hadden aşırı sıçrayışlarını, kendisi için tehlikeli, dostları için meraka düşürücü ifratlara saptırıyor, onu kendi kendisinin yıkıcısı hâline getiriyordu. Otuz beş senedir bu mizaca bağlı kaderi değişmemiştir. Hapse mahkûmiyetlerinin yekûnu galiba seksen seneyi geçecekmiş. Onu tehlikeli ölçüsüzlüklerinden korumak için içinden gelen dostça ikazların akamete uğrayacağını bilir, yine de ümidimi kesmezdim. Böyle bir kabiliyet için idama benzeyen menfi bir değer hükmü vermek ve ümitsizlikle başımı çevirip gitmek istemezdim.*”⁸

Annesi Server Bedia Hanım’la Firuzağa taraflarında kiraladıkları apartman dairelerine bir aralık Necip Fazıl’ı yatılı olarak misafir etmesi büyük bir dostluk göstergesi olmakla beraber, Peyami’nin gönül zenginliğini ortaya koyması bakımından kayda değer bir durumdur. Koyu bir bohem hayatın devam ettiği günlerde, sabahları apartmandan çıkıp Babiâli’ye doğru yollanırken ilk işleri, o vakitler ciddi bir alaka uyandıran edebî bir anketi yutarcasına okumaktır: Acaba gazeteler Necip Fazıl’dan mı yoksa Peyami Safa’dan bahsetmektedir? Necip Fazıl’a göre, “*Peyami’yi edebî şahsiyet olarak henüz ciddiye alan yoktur. Fakat Genç Şair göklere çıkarılmakta*”dır.⁹

Necip Fazıl, aynı ankete verdiği cevapta “*Peyami’nin edebî barem derecesini*” ilginç bir şekilde tespit ediyor:

5 Necip Fazıl, *O ve Ben*, Büyükdoğu Yayınları, İstanbul 2007, s. 60.

6 *age.*, s. 60.

7 Peyami Safa, “Büyük Doğu’daki Yazılarıma Dair”, *Tercüman*, 8 Ağustos 1959.

8 Peyami Safa, *agy.*

9 Necip Fazıl, *Babiâli*, s. 86

“Dostum Peyami Safa çeşitli mahsuller veren bir tarladır. Onda, sadece âdi ve beylik çiçekler yetiştiren küçük bahçelerin dar sınırları dışında bir şey var... Onda hem katırların yemesine mahsus yabani otlar, hem de ceylânların emmesi için baharlı filizler bir arada...”¹⁰

Necip Fazıl, Peyami'nin evinde kaldığı günlerde, “*Server Bedi, imzası ile polis hafiyesi (Cingöz Recai) hikâyeleri yazan, romanlar tefrika eden ve o sayede geçinen, Babiâli'den başka bir âlemden de kazanç sağlamayı asla düşünmeyen, bütün unsurlarına malikken, henüz fikracı, fikirci ve romancı Peyami Safa tepesine tırmanamayan*” arkadaşını Server Bedi'den kurtarmaya çalıştığını anlatırken Peyami'nin ıstırabını şaşırtıcı bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Bir gün Genç Şaire sordular:

- Nerede kalyorsun?

- Peyami'de...

- O nerede oturuyor.

- Server Bedi'nin evinde...”¹¹

Ancak yedikleri içtikleri ayrı gitmeyen iki dostun araları çok geçmeden açılacak, gazete sütunlarında kırıcı polemğin kapısını hiç düşünmeden aralayacaklardır.

Necip Fazıl'ın *Para* piyesi 1942'nin şubat başlarında Şehir Tiyatrolarında sahnelenmekte ve büyük bir ilgiyle takip edilmektedir. Ne var ki, bu sıralarda *Tan* gazetesini yazarlarından Ulunay, *Para*'nın İtalyan Gherardo Gherardi'nin *Halis Altın* isimli piyesinden intihal edildiğini yani “aşırıldığını” yazarak Necip Fazıl'ın eser hırsız olduğunu iddia eder. Ulunay'ın bu iddiası günlerce gazetelerde konu olmuş, pek çok gazeteci Necip Fazıl ve *Para* piyesi üzerine görüşlerini dile getirmiştir.

Bu yayınlar, Necip Fazıl'ı ciddi biçimde rahatsız etmişken o ana kadar sesi soluğu hiç çıkmayan eski dostu Peyami Safa, “Bir Piyes ve Bir İddia” başlıklı yazısında “becerikli ve pişkin bir reklamcı” olan Necip Fazıl'ın “büyük bir nezaketle kendi locasını ikram ederek yaptığı lütfkâr davet üzerine hem çeviriyi hem de piyesi gördüğü” için yazmaya karar verdiğini söyler. Eski arkadaşının nasıl kendini beğenmiş, burnundan kıl aldırılmaz ve doymak bilmeyen “reklam oburu” olduğunu yazan Peyami'nin, Necip Fazıl hakkında söyledikleri aslında yenilir yutulur cinsten değildir.

Peyami, *Para* piyesinin çalıntı olduğunu ileri sürerek, İtalyan çevirisi ile *Para*'yı karşılaştırmış ve aradaki benzerlikleri tespit ederek tek tek yazmıştır. Ortaya çıkan benzerliğin tevarütüle asla açıklanamayacağını söyleyen Peyami'ye göre, bir iki bölüm tesadüf kategorisine girse bile bu kadar benzerlik tesadüfle açıklanamazdı:

“Buna ister fikir almak, ister tesir almak, ister ilham almak, ister iktibas, ister intihal diyebilirsiniz; tevarüt ve tesadüf diyemezsiniz. Yazarın dostları onu fikir, tesir, ilham çatıları altında barındırabilir, hakikatin dostları bu himayenin rikkat verici manasını anlayıp gülümserler ve susarlar. Para, bir mektep temsili değil, sanat iddialı bir eserdir.”

10 age., s. 87.

11 age., s. 87.

Peyami bir sonraki yazısında, *Para*'nın orijinal taraflarını ortaya koyarak "İki eserin de fikir temleri, bazı mizansenleri, başkahraman rolündeki iki maliyecinin para vurmak için kullandıkları politika ve kredi vasıtaları nihayet yakınlarının ve halkın bunları para hırsıyla damgalaması üzerine ikisinin de servetlerini dağıtarak bu ihtirasın başkalarında kendilerinden aşağı olmadığını -sonunda meteliksiz kalmak pahasına- ortaya koymaları, birbirinin tıpkısı olmakla beraber, bütün bu ihtiras ve fikir muhtevalarını aksiyon hâlinde ifade etmek için yazarların buldukları olay ve dram unsurlarının birbirinin aynı olmadığını" ileri sürmüştür.

Peyami Safa'nın, *Para*'nın gereksiz laf ebeliklerinden kurtarıldığında ve yerini bütünüyle insan faktörünün almasıyla birlikte "tiyatronun tiyatrosu" olacağını yazması şaşırtıcıdır; ama asıl ilginç olan Peyami'nin eski dosttan düşman olmaz atasözünü haklı çıkaran sözleridir:

"Yazar beni affetsin: Onun son perdesi, Türk sahnesi ve edebiyatına harika bir Anadolu peyzajı getiren Tohum piyesiyle *Para* aynı liyakat soyundan değil ve birbirine iki düşman gibi yabancı duruyor. Ne olurdu, bu eser, yalnız geçen makalemde saydığım benzeş unsurlarıyla değil topyekûn bütün terkihiyle bir İtalyan yazarından intihal olsaydı da verdiğimiz acı tenkit hükümleri eski bir dostu değil, herhangi bir ecnebiyi gidip bulsaydı. Yazarın şu hakkını da verelim: *Para*'daki banker tipinin başka eserdekini andırması orijinal olmasına mani değildir. Çünkü tiyatro ve edebiyat tarihinde bütün ahlak prensiplerini tepen, paradan başka iman bilmeyen, kurnaz ve küstah maliyeciye adım başında rastlıyoruz. Mirbeau'nun *İsodore Lechat*'sı, *Dumas Fils*'in *Jean Jiraud*'u, *Augier*'in *Vernooillet*'i ve *Maitre Guerrin*'i, *Balzac*'in *Mercadet*'i ve ta on sekizinci asırda *Le Sage*'in *Tucaret*'i... Unutmayalım hepsinden önce yine koca *Shakespeare*'nin *Venedik taciri Shylock*'u... Bu şecere *Para* yazarını tamamen kurtaramazsa da hiç olmazsa tip bahsinde epeyce teselli eder."¹²

Necip Fazıl, bu iddialar karşısında cevap vermek yerine mahkemeye başvurmuş ve *Para*'nın "çalıntı" olduğunu yazan diğer gazetecilerden değil sadece Peyami'den şikâyetçi olmuştur. Bütün hincını Peyami'den çıkarmak isteyen Necip Fazıl mahkemede, "Eser vererek millî Türk kütüphanesini zenginleştirme mücadelesinin *Tanzimat*'tan beri fikir ahlakımızın temsilcileri tarafından taşındığını" iddia ederek "Bu davanın hâkiminden alacağı ilâmın fikir piyasamızın yıllardan beri beklediği bir ahlak hareketinin en güzel dersini teşkil edeceğini, böylelikle bugünün ve yarının nesillerine en güzel bir belge sunulacağını" söyler.

Peyami'nin gazete yazısına çok öfkelenildiği ve burnundan soluduğu anlaşılan Necip Fazıl'ın son sözleri ise yeni bir kavganın işareti gibidir:

"Muhterem hâkim, benim kanunî haklarımdan fedakârlık ederek hasmıma verdiğim ispat hakkına mukabil, ben de ondan bir hak istiyorum. Bana intihal isnat eden adamın birçok eseri, beni tenzih etmek için kullandığı kendi tabiriyle güpegündüz kuyumcu dükkânını basan bir haydudun hareketine eş olarak baştan başa intihal

12 Peyami Safa, "Şehir Tiyatrosunda Para Piyesi", *Tasviri Efkâr*, 17 Mart 1942, s. 2.

mahsulüdür. Bütün vesikalarım ve ispat unsurlarım işte şu çantada... İsterse beş dakika içinde ispata hazırım."¹³

Mahkemede Peyami Safa'nın nasıl bir savunma yaptığını bilmiyoruz; ancak Necip Fazıl'ın söylediklerine bakılırsa Peyami, hâkim huzurunda imzalayıp verdiği savunmasında şöyle demektedir: "*Ona (Necip Fazıl'a) garazım vardı; bana karşı yaptığı yayımlara bir cevap olarak onun ve eseri hakkında çalıntı yalanını uydurdum. Para intihal eseri değildir!*"

Tasviri Efkâr gazetesinin yazı işleri müdürü Cihat Baban'ın arabuluculuk görevi üstlenmesiyle taraflar anlaşmış ve Birinci Asliye Ceza Mahkemesinde görülen davanın son celsesinde Necip Fazıl'ın avukatı İhsan Mukbil'in mahkeme heyetine sunduğu "barış dilekçesiyle" dava sonuçlanmıştı. Peyami Safa, mahkemeye sunulan dilekçenin nasıl hazırlandığını şöyle anlatıyor:

*"Mahkemede Güzel Sanatlar Akademisinden getirdiği talebelerinin ve halkın alkışları benim üzerime, kahkahaları da onun üzerine yağdığı zaman davayı kaybedeceğini sezdi ve anlaşmak için peşime düştü. Birkaç defa müracaatını reddettim. Araya giren dostlar da bilirler. Nihayet intihal mevzuunda tefsir hakkım baki kalmak üzere anlaştık. Şimdi Necip Fazıl benim o davada kendisine yalvararak bir uzlaşma zemini aradığım iddiasında imiş."*¹⁴

Aslında Peyami, bir yazar için edebî hırsızlık suçlamasının azap verici bir durum olduğunu ve sadece sıradan yazarların değil deha çapındaki yazarların da zaman zaman "ecnebi sularında korsanlık ettiklerini" yıllar önce yazmasına rağmen mahkemenin sonuçlanmasının ardından ilginç bir yazı yayımlar.

Anatole France'in "*Bir düşünce, onu ilk bulanın değil, insanların hafızasında sınımsız tespit edenin malıdır. Çağdaş edebiyatçılarımız akıllarına koymuşlar ki bir fikre ancak tek adam sahip olabilir. Eskiden böyle düşünülmezdi ve eskiden intihale verilen mana bugünkü gibi değildi. Başkalarından uygun ve faydalanılması mümkün şeyler alan muharrir namuslu adamdır.*" sözüne karşılık Peyami, bizden, yani Şeyh Galip'in:

"Esrarını Mesnevi'den aldım

Çaldımsa da miri malı çaldım"

beytini hatırlatarak "*Edebiyat, eskileri tamir ederek satışa süren bir bit pazarı değildir.*" der ve şöyle devam eder:

*"Şaheser orta malıdır. Onun ziyafet sofrasına her muharrir oturabilir ve dilediği fikri meze yapabilir. Fakat mertçe ve açıkça. Kedi gibi şaheser sofrasının üstüne sıçrayıp kimse görmeden tavuğun budunu kapıp kaçan muharrirleri temize çıkarmak isteyen Anatole France üstadımızla beraber değiliz. Bilâkis, bu kediyi huyundan vazgeçirmek için basma bir süpürge sopası indiren ahçı kadınla beraberiz."*¹⁵

13 Necip Fazıl Kısakürek, *Müdafaaalarım*, Büyükdöğü Yayınları, İstanbul 2004, s. 242.

14 Peyami Safa, "İntihallere Dair Mülâhazalar", *Cumhuriyet*, 28 Temmuz 1928.

15 Peyami Safa, "Almak ve Çalmak", *Yeni Mecmua*, 23 Mayıs 1942, s.4.

Ancak bu kavga henüz yatışmışken Necip Fazıl-Peyami Safa arasındaki husumet dört sene sonra yeniden alevlenmiş ve iki eski dostun arası bu sefer Türkiye'nin Roma Büyükelçisi Cemal Hüsnü Taray yüzünden açılmış, gazete sütunlarından birbirlerine batarya ile ateş etmeye devam etmişlerdi.

Birbirleri hakkında ağır suçlamalarda bulunan Necip Fazıl ve Peyami, iyiden iyiye şahsiyete dökülen bu kavgadan ciddi yara almalarına rağmen bildiklerini okudukları görülmektedir. Necip Fazıl, *Para* piyesi hakkındaki çalıntı iddialarını unutmamış ve *Büyük Doğu* dergisinin sütunlarını bu sefer "İntihal Ustası Peyami Safa" yazılarıyla donatmış; Peyami'nin *Atila* isimli romanını fasıl fasıl açıklayarak çalıntı olduğunu iddia etmişti.

Ancak İtalyan basımında çıkan bir habere göre, Cemal Hüsnü Taray, bir opera sanatçısının eşine sarkıntılık edince yüzünde esaslı bir tokat patlamıştır. Olayı Türkiye'de ilk önce Peyami'nin de yazarı olduğu *Tasvir* gazetesi haber yapmış, ancak araya hatırlı dostlar girince gazete özür dileyerek meseleyi kapatmıştır. Fakat birkaç gün sonra Necip Fazıl'ın yönetimindeki *Büyük Doğu* dergisi, Cemal Hüsnü'nün daha önce bir heyetle ziyaret ettikleri İran'da da benzer bir çirkinliğe yol açtığını yazınca, ortalık yeniden karışır. Cemal Hüsnü, diplomatik şahsiyetinin zedelendiği gerekçesiyle *Büyük Doğu* da dâhil bu söylentiye yazarlardan tarziye ister. Necip Fazıl, 31 Mart 1946 Pazar günü, Hakkı Tarık Us, Peyami Safa ve İrfan Emin'den oluşan dost çevresinin aracılığıyla Park Otelde, Cemal Hüsnü ile sabahın 11'inden akşamın 19.00'una kadar bu meselenin nasıl hallolacağını tartışırlar. Cemal Hüsnü Taray, "*en katî vesikalarla Roma'daki opera hadisesinin uydurma ve ecnebi matbuatı ve ajanları nezdinde gayet nazik sebeplere dayalı bir istismar hadisesi*" olduğunu ileri sürerken, Necip Fazıl, "*Bu hadiseyi ecnebi kaynaklardan iktibas etmiş olmaktan başka hiçbir iddiası olmadığını*" söyler.

Cemal Hüsnü, hakkında iddia edilen başka hususların birer iftira olduğunu ve bir zamanlar Maarif Vekili iken resmî bir toplantı içinde alenen bu isnatlar üzerinde hesap istediğini, fakat kimsenin bu isnatları benimseyip ortaya çıkamadığını anlattıktan sonra *Büyük Doğu*'daki neşriyattan çok yaralı olduğunu ve bu yüzden asilane ve şifakâr bir tatmin beklediğini açıklar. Bununla birlikte Necip Fazıl ise, "*İster müspet, ister menfî, neticeler üstünde hiçbir kaygı beklemeksizin, Büyük Doğu'nun esas ve mutlak olan ahlak mücadelesinde, şiddetinden ve ana hedefinden hiçbir şey değiştiremeyeceğini ve işte yalnız bu ölçü altında hakikati belirtmekten başka hiçbir şey yapamayacağını; Büyük Doğu, Cemal Hüsnü Taray hakkındaki tevatür doğruysa, buradan içtimai yaraya, doğru değilse yine aynı içtimai yaraya yönelmek ve yalnız bu hakikati belirtmekten başka bir şey yapmaz; kendi öz nefesine ait hiçbir suç kabul etmez*" diyerek kestirip atar.

Ancak dostları, Necip Fazıl'dan, *Büyük Doğu*'nun neşredebileceği tavzihi kaleme almasını isteyince Necip Fazıl "sakın bir köşeye çekilerek" tavzihi yazmış, fakat Cemal Hüsnü'nün "*ben bu kadar yaralı olduğum hâlde bu tavzihle tekrar yaralanıyor ve hiçbir itminan sahibi olamıyorum*" demesiyle tartışma yeniden alevlenir.

Bunun üzerine yeni bir metni Peyami Safa yazmıştır. Ne var ki, Necip Fazıl itiraz bayrağını kaldırmışsa da “müthiş bir ısrar fırtınası ile” susacaktır. Akşamın yedisine kadar itiş kakış devam eden toplantıda bir sonuç elde edilememiş ve nihayet herkes paltolarını alıp çıkmaya hazırlanırken Peyami, arkadaşının karşısına dikilir ve sorar: “*Sen ne yapıyorsun? Yazıyı yazan ben değil miyim? Ben Büyük Doğu muharri-ri değil miyim? Ben sana ve mecmuama şerefsizlik getirecek bir metni elimle yazacak adam mıyım?*”

Peyami’nin bu çıkışı sayesinde Cemal Hüsnü Taray ile Necip Fazıl tavzihi imza eder.

O geceyi uykusuz geçiren Necip Fazıl, ertesi sabah İrfan Emin’in yazıhanesi-ne, oradan Hakkı Tarık Us’a giderek bir gün önce “*bütün mukavemet ve tahammül melekelere donduracak şekilde ısrarlar ve yorgunluklar karşısında kaldığını ve bu tavzihi hiçbir itibarla gayesine denk bulmadığını*” söylemiş; istemeye istemeye imzaladığı tavzihten dolayı derin bir pişmanlık duymuştur. Fakat metni yazan Peyami ile araları açılmış ve kendisini kandırdığını düşündüğü eski dostuyla bütün münasebeti kesmiştir. Sonraki günlerde Necip Fazıl, “*gençliğinin en sıcak dostlarından biri*” olan Peyami ile aralarındaki dostluğu da yaralayacaktır.

İkinci Dünya Savaşı’nın sona erdiği ve Soğuk Savaş’ın başlamak üzere olduğu günlerde patlak veren bu kavganın bir diğer fişeği ise Peyami’nin o sıralarda CHP ile yaklaşmasıyla patlamış, Necip Fazıl da bu mesele üzerinden eski dostunu sık sık görmeye çalışmıştır.

Öteden beri komünistlerle arası hiç de iyi olmayan ve onları “mahut”lar diye anan Peyami Safa, Demokrat Partinin kurucularından Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Tevfik Rüştü Aras’ın sosyalist *Tan* gazetesi ve *Görüşler* dergisi ile yaklaşmasına bozulduğu gibi bu partiye iyiden iyiye antipatiyle yaklaşmıştır. Peyami Safa’nın o günlerdeki “demokrasi karşıtı” yazıları aslında elde kalan vatan toprağının da tıpkı geçmiş yıllardaki gibi “eşitlik, kardeşlik, hukuk” naralarıyla elden çıkacağı korkusunu yansıtmaktadır. Peyami gibi imparatorluk bakiyesi bir entelektüel için önemli olan demokrasi değil, Türkiye’nin mevcut siyasi ve sosyal bütünlüğüdür. Peyami gazete sütunlarında politik dava olarak değil, millî bir mesele olarak söyledikleri ne yazık ki CHP’ye, dolayısıyla İsmet Paşa’ya siyaseten uyuyordu. Böylece hem Demokrat Parti ileri gelenlerinin “mahut”larla yol arkadaşlığını seçmesi hem de demokrasi denilen yeni düzenin Türkiye’yi istikrarsızlaştıracağı vehmi, Peyami Safa’yı ister istemez CHP’ye yaklaşmasına yol açmıştı. Sonraki günlerde *Vatan* gazetesinin başyazarı Ahmet Emin Yalman bu yaklaşmayı “estetik müşavirlik” olarak tanımlamış ve basında dedikodu malzemesi yapmıştı. Her ne kadar CHP’nin yayın organı olan *Ulus* gazetesinde yazması, 1950 seçimlerinde CHP listelerinden de Bursa milletvekili adaylığı olmuşsa da, sonradan Server Bedi müstearıyla *Vakit* gazetesinde “Müşavirlik Masalı” başlıklı yazı yazmış ve kesin bir dille iddiaları reddetmiştir.

Necip Fazıl’ın “müşavirlik” meselesinde eski dostunu çok ağır bir dille eleştirmesiyle başlayan kavgaya Peyami’nin karşılık vermesiyle aradaki dargınlık bü-

yümüştür. Necip Fazıl, Peyami'den intikamını “müşavirlik” dedikoduları üstünden almaya kalkışacaktır.

Bütün fıkra yazarları gibi Peyami Safa da ister istemez çeşitli kimselerle tartışma kapısını aralamıştı. Peyami tıpkı neslinin diğer yazarları gibi kavgacı bir üslup sahibiydi ve “*birisine çatmadan yazı hayatına devam edemezdi*”.¹⁶ Ancak usta polemikçiliği ile pek çok kalem kavgasını başlatan veya bir ucundan kavgaya dâhil olan Peyami Safa, muarızları bir yana, aslında dostlarını küstürmüş, hatta kırmıştı. İflah olmaz kavgacılığına rağmen hassas bir kalbe sahip olan Peyami'nin alingan tarafı da vardı ve dostlarının ilgisizliği onu bir hayli üzmüştü.

Necip Fazıl ile olan dostluğu da bir dargın bir barışıklıktan öteye geçmemişti. Sıkı dost olmuşlar, sıkı kavgâ etmişlerdi, birbirlerini yok yere incitmişlerdi. Ancak her ikisinin de “ben”i kuvvetli olduğundan birbirlerinin sözlerine cevap vermeme-yi “gururlarına” yediremedikleri görülüyor. Bu yüzden başlayan polemikler büyük sancılara sebep olmuşsa da, birbirlerinden ayrılmayan iki dost olarak kalabilmişlerdi.

Nitekim Necip Fazıl, Peyami'nin ölümünün ardından *Yeni Sabah* gazetesinde eski dostu için şöyle seslenmişti:

“Kafası vardı.

Kültürü vardı.

Cümlesi vardı.

Üslubu vardı.

İç dünyası vardı.

Hafakanları vardı.

Çilesi vardı..

Metafizik arayıcılığı vardı.

İmanı vardı..

Şüpheleri vardı.

Nefs murakabesi vardı.

Estetiği vardı..

Diyalektiği vardı..

Cesareti vardı..

Hasılı bir fikir ve sanat adamına gereken vasıflardan birçok payı vardı.

*Onun yokluğunu, ölüm tarihi olan bugün, bu vasıfların yokluğunda seyrediyoruz.”*¹⁷

16 Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde*, s. 33.

17 Necip Fazıl Kısakürek, *Yeni İstanbul*, “Peyami Safa”, 15 Haziran 1965.